

İNSANLIK SINIRI

“İnsan Olmak” ile “İnsan Kalmak” Arasındaki Çizgi

Muharrem Balcı, 1 Temmuz 2026

ÖZET

Kişi, dünyaya beşer olarak gelir fakat insanlık kendiliğinden korunmaz. Beşer olmak, biyolojik bir gerçeklik, insan olmak ve insan kalmak ise ahlâkî bir mücadele ve süreçtir. Medeniyetlerin yükselişi ve çöküşü, büyük ölçüde bu mücadelenin sonucunda şekillenmiştir.

Bugün insanlık, bir yandan teknolojinin ulaştığı seviyelerle övünürken diğer yandan insanlığın sınırlarını zorlayan büyük krizlerle karşı karşıyadır. Savaşlar, katliamlar, yoksulluk, sömürü, bağımlılık endüstrileri, çevre tahribatı ve adâletsizlikler bize şu soruyu sordurmaktadır: İnsanlık sınırı nerededir?

Bu çalışma, insanlık meselesini sadece bireysel ahlâk konusu olarak değil Kur’ân’ın "emânet", "adâlet", "şahitlik", "merhamet", "islah" ve "umut" kavramı üzerinden ele almaktadır. Bu kavramlardan biri eksik olduğunda diğerleri ve dolayısıyla insanlık da yaralanmakta ve eksik kalmaktadır. İnsanlığımızın sınırları hakkında da yine bu kavramlar çerçevesinde ve her zamanki gibi "umudu" taze tutmaya çalışarak bir öngörü sunmaktadır.

Bu çalışma, insanlığa yalnızca ahlâkî bir çağrı değil aynı zamanda modern dünyanın insanı hangi süreçlerle insanlıktan uzaklaştırdığına dair bir medeniyet eleştirisi sunma amacı taşımaktadır. Özellikle hukuk, ahlâk, toplumsal sorumluluk ve Kur’ân merkezli insan tasavvurunu aynı çerçevede buluşturma çalışması olarak da okunabilir.

İnsanlık, kişiye verilen en büyük emanetlerden biridir. Onu korumak için yeni bir insan türüne değil insan kalabilenlere ihtiyaç vardır. Bu öngörü, gerçekliği yüksek bir umudu beraberinde taşır. Bu nedenle, bu çalışmada umut kavramı ve insanlığın umut ile ilişkisi üzerinde de durulmuş, müstakil bir yorumlama amacıyla çalışmanın ekinde yeryüzünün şâhidi insanın şâhitliğine dair manifesto niteliğinde Ek "şâhitlik" eklenmiştir.

Çalışmanın maksadı salt insanlığı eleştirmek değil insanlığı yeniden inşâ edecek kavramları teklif etmektir. Dolayısıyla günümüzün yaygın karamsarlığından ayrılıp okuyucuya sorumlulukla birlikte umut da bırakmaktır.

Anahtar kelimeler: İnsanlık, hukuk, ahlâk, adâlet, emanet, şâhitlik, merhamet, kariyer, takvâ, ıslah, umut.

GİRİŞ

İnsan Nedir?

İnsan, Arapça ins kelimesinden türetilmiştir. "Beşer, insan topluluğu" anlamına gelen ins, daha ziyâde insan türünü ifade etmekte olup bu türün erkek veya dişi her ferdine insî/enesî yahut insan denmektedir. Diğer canlılardan farklı olarak ahlâk, kültür, sanat ve teknoloji üretebilen karmaşık bir var olandır.¹ Bu özellikleriyle de aynı zamanda sorumluluk taşıyan bir var olandır. İnsanın doğası; tarih boyunca biyoloji, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi birçok disiplin tarafından farklı açılardan tanımlanmıştır.

Biyolojik Açıdan İnsan

Biyolojik olarak memeliler sınıfına ait bir primattır. Genetik yapısının büyük bir kısmı şempanzelerle aynı olsa da onu ayıran en büyük özellik karmaşık sinir sistemi, büyük beyin hacmi ve çok gelişmiş ön(alın) bölümü, dik duruşu ve ince motor becerilerini (özellikle ellerini çok iyi kullanabilmesini) sağlayan anatomik yapısıdır.

Düşünsel ve Felsefi Açıdan İnsan

Felsefe tarihinde insan, genellikle "düşünen ve sorgulayan var olan" olarak konumlandırılır. Antik Dönemde Aristo, insanı "*politik (sosyal) ve düşünen bir canlı*" olarak tanımlar. Rönesans ve sonrası dönemde Descartes, "*Düşünüyorum/biliyorum, öyleyse varım*" diyerek insanı, akli ve bilinci ile merkeze alır. Varoluşçu görüş, Sartre ve Nietzsche gibi düşünürler, *insanın önceden belirlenmiş bir özünün olmadığını, kendi yeğleme ve seçimleriyle kendi anlamını ve var oluşunu oluşturan tek canlı olduğunu* savunur.

---

¹ "var olan" kelimesi Arapça kökenli "mevcud[< vucud < cûd: Görünme, taşma.]" kelimesinin Türkçe karşılığıdır. (Nesnel olanı ve parçayı karşılar.)

("var-lık" ise "vucud[< cûd]" kelimesinin karşılığıdır. "-lık" eki, en son seviyedeki soyutlama ve bütünlüğü karşılar.) ("mevcud" tekil ve tikel olanları, "vucud" ise tümel ve düşünsel olanı karşılar.) Bu nedenle, yaygın kullanılan "varlık" terimi yerine "var olan" kullanılmıştır.

Psikolojik ve Sosyolojik Açıdan İnsan

Psikoloji, insanı, düşünceleri, duyguları, davranışları, değerleri, deneyimleri, dili, dürtüleri ve öğrenme kapasitesiyle ele alır. Kişi, travmalarıyla şekillenen, geleceği planlayabilen, empati ve zihin kuramına sahip, kendini geliştirme kapasitesi olan bir var olandır. Toplumsal olarak ise insan, kültür ve toplum içinde var olan, simgeler üzerinden iletişim kuran ve toplumsal normları inşâ eden bireydir.

Dînî ve Manevi Açıdan İnsan

Birçok inanışta insan, evrenin merkezinde yer alan, ilâhî bir ruhtan üflenmiş, akıl, ihtiyâr ve irâde sahibi olma özellikleriyle donatılmış ve yeryüzünün imarı ile görevlendirilmiş yüce bir var olan olarak kabul edilir. Bu ihtiyâr ve irâde, kişiyi hem iyi ve kötü arasında tercih yapma olanağına hem de eylemlerinden sorumlu olma durumuna götürür.²

Özetle insan; biyolojik bir organizmadan çok daha fazlası olup anlam arayan, geçmişini ve geleceğini inşâ eden, doğayı denetleyebilen ve yönetebilen hem yapıcı hem de yıkıcı potansiyeli aynı anda barındıran zeki ve karmaşık bir var olandır.

Kur'ân'ın insana dair önemli bir beyânı, insanın yeryüzünde halife olarak görevlendirilmesiyle ilgilidir. Ağırlıklı yoruma göre hilâfet, esas itibariyle yeryüzünü imâr ve ıslah görevi olup insan, bu görevin gerektirdiği güçlerle donatılmıştır. Halife kelimesinin sözlük anlamının da işaret ettiği gibi art arda gelen nesiller boyunca insan, bu görevin yükümlülük ve sorumluluğu altındadır. İnsana iyilik ve kötülüğü kavrayıp bunlardan birini yeğleme yeteneği verilmiştir. Bu sebeple, insan, kendini sorumlu kılmaya yetecek bir bağımsızlığa sahiptir. Olayları gözlemlemesi ve değerlendirmesi için ona göz, kulak, kalp ve akıl verilmiş, kendine doğru yol gösterilmiş, böylece değerlerin bilincine varmasını ve onlardan ahlâk ilkelerinin buyurduklarını, son tahlilde kendinin de iyiliğine olanları yeğlemesini sağlayacak şekilde donatılmıştır. İnsanın böyle bir görevle yükümlü olması, bu önemli emâneti yüklenmiş bulunması, onun yeryüzündeki var oluşunun temel anlamlarından birini ifade eder. Bu görevi yerine getirme sürecinde aşması gereken en önemli engel yine kişinin kendidir. Çünkü onun imtihan var olanı olmasının bir gereği olarak nankörlük, geçici hazlara düşkünlük, cimrilik, umutsuzluk, unutkanlık, böbürlenme, acelecilik, gerçeğe karşı direnme, inkârcılık vb. zaafları bulunmakta olup ahlâkî gelişim sürecinde bu zaaflarını yenmeyi öğrenmelidir. Özünde en güzel şekilde yaratılan insan, bunu başaramadığı zaman,

---

² *İnsan*, Diyanet Ansiklopedisi, islamansiklopedisi.org.tr/insan

aşağıların aşağısına (esfel-i sâfilin) düşmeye mahkûmdur. Unutulmaması gereken bir husus da dünya hayatının geçici olduğu ve ölümün kaçınılmazlığı karşısında insan için en akıllıca işin bu yeryüzü sınavını başarıyla geçme çabası içinde bulunması gerektiğidir.

Buradan itibaren, çalışmanın boyutlarını aşmaması düşüncesiyle insanın yapısı konusunda daha fazla ayrıntıya girmeden, konunun merkezi olarak belirlediğimiz “insanlığın sınırının nerede başlayıp nerede bittiği” üzerinde durulacaktır.

İNSANLIĞIN SINIRI

İnsanlığın sınırı, insanın fiziksel, zihinsel ve duygusal kapasitesinin, ahlâkî değerlerinin veya doğa karşısındaki konumunun bittiği noktayı ifade eder. Genellikle felsefi, psikolojik ve sosyal bağlamda çok farklı anlamlara gelir.

Bu kavramın en yaygın kullanım alanları, insanın öğrenebileceği bilginin, dayanabileceği fiziksel gücün veya yaratıcılığının sınırları (fiziksel ve zihinsel kapasite), insan olmanın getirdiği vicdânın, empati yeteneğinin veya kabul edilebilir davranış çizgilerinin ölçüsü (ahlâkî sınırlar), bireyin kendini diğerlerinden ayırdığı ve benliğini korumak için koyduğu düşünsel ve duygusal bariyerler (psikolojik sınırlar) ve insanın evrendeki âcizliğini, ölümlülüğünü ve doğa kanunları (zaman, hastalık, ölüm) karşısındaki çaresizliğini belirten konumdur.

İNSANLIĞIN SINIRI NEREDE BAŞLAR

İnsanlığın sınırı, bir başkasının haklarına, özgürlüğüne ve bedensel bütünlüğüne saygı gösterilen noktada başlar. Bu sınır, insanlığın yaradılıştan günümüze taşıdığı evrensel değerlerle çizilir. Bu değerler arasında, dînî hükümler ilk sırada yer almaktadır.

Bireyin, başkalarının acılarına duyarsız kalmadığı, empati kurabildiği ve kendi menfaatlerini korurken bile adâleti gözettiği her an, insanlığın ortak paydasında bulunduğu andır. Burada temel kavramlar, empati ve vicdân, hak ve adâlet, özgürlük ve meşrûiyettir. Bu kavramlar aynı zamanda birbiriyle olmazsa olmaz ilişkili ve birbirini tamamlayan kavramlardır.

Empati ve vicdân, bireyin, başkalarının acısını düşünebilme, anlayabilme kapasitesidir. Hak, doğruluğu; doğru, gerçek hükümleri; adâlet de hakkın yerine getirilmesi, kendine ait yere konması/teslim anlamına gelmektedir.

Burada belirli sınırlar da vardır. Örneğin, bireyin, kendi ruhsal ve bedensel sağlığını korumak için "hayır" diyebilme becerisini gösterebilmesi kişisel sınırdır. Özgürlük alanının, başkasının özgürlük alanının başladığı yerde bittiğini bilmesi, hak, adâlet, özgürlük kavramını ve ölçülerini içselleştirmesi gibi. Toplumsal yaşamda iyiyi ve kötüyü ayıran temel ahlâk değerlerini savunması da insanlığının sınırının başladığı yerdir. Bu sınırlar, meşrûiyet kapsamında değerlendirilebilen sınırlardır. Meşrûiyetin ölçüleri de hak ve adâletin mutlaklığı üzerinden sağlanmaktadır.³

İnsanlık sınırı, başkasının hakkının çiğnenmeye başladığı yerde görünür hâle gelir. Çünkü insanlık, yalnızca hak talep etmek değil başkasının hakkına saygı gösterebilmektir. Bireyin, inancı, kimliği, dili, ırkı veya toplumsal durumu ne olursa olsun, insanlığın asgari ölçüleri vardır. Hakkı olmayanı istememek, adâletten ayrılmamak, aç olanı doyurmak, mazlumun yanında olmak, mazluma kimliğini sormamak, emânete riayet etmek, doğruluktan ayrılmamak ve başkasının onurunu korumak bu ölçülerden bazılarıdır.

İnsanlığın Görünür Tezâhürleri

İnsanlığın görünür tezâhürleri vardır ve bunlar bireyin her anında yaşadığı olgular ve eylemlerdir. İnfak, dayanışma, istişâre, hakkı tavsiye, sabrı tavsiye gibi Kur'ân'î toplumsal uygulamalar rastlantısal değil ihtiyârî ve iradî tercihlerdir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de bunlara ilişkin emir ve tavsiyeler mevcuttur. Din, bu dünyada yaşanması gereken en önemli hayat nizamı olduğuna göre Kur'ân'da da emir ve tavsiye edilen bu uygulamalar, bireyin yaşamını anlamlı kılan uygulamalardır. İşte insanlık bu uygulamalarla başlar ve bir süreç olarak devam eder.

İnsanlığın İlk Sınırı: Emânet Bilinci

Kurân'ın insan tasavvurunun merkezinde, üstünlük değil sorumluluk vardır. İnsan, kendine verilen nimetlerin sahibi değil emânetçisidir. Hayat, beden, mal, bilgi, güç, çocuklar ve yeryüzü emânettir. İnsanlık sınırı da tam burada belirir. Emânetin "mülk olarak kabul edildiği" gün, insanlıktan uzaklaşmaya başlanmıştır. Bugün çevreyi hoyratça tüketen anlayışın temelinde de bu yanlış kabul vardır. Kamu malını kişisel servete dönüştüren anlayışın temelinde de bu hoyratlık vardır. İnsan emeğini sömüren ekonomik düzenlerin temelinde de bu emânete ihânet vardır. Çünkü emânet bilinci

---

³ *Hak, Adâlet, Özgürlük, Meşrûiyet, Kavramsal Analiz,* Muharrem BALCI, muharrembalci.com/yayinlar/tebligler/3.pdf

kaybolduğunda yerini sahiplenme hırsı alır. Hırsın egemen olduğu yerde ise insanlık, uzun süre barınamaz.

İnsanlığın İkinci Sınırı: Adâlet

Kur'ân'a göre toplumları ayakta tutan şey "güç" değil adâlettir. Adâlet, yalnız mahkeme salonlarında aranan bir kavram değildir. Alışverişte, ailede, yönetimde, eğitimde, dostlukta olmazsa olmaz şart, adâlettir. Hatta düşmana karşı adâlettir. Müslüman bir entelektüel olan Aliya da bunu şu sözleriyle ifade etmektedir: "Düşmanlarımıza tek bir borcumuz var, adâlet". (Aliya İzzetbegoviç)

Adâlet, kendimiz için istediğimizi başkası için de isteyebilme ahlâkıdır. Adâlet, Hakk'a râcidir, hakkın bizzat sahibine teslimidir. İnsanlık, yakınlarımızın hakkını savunurken değil uzağımızdakilerin hakkını da savunabildiğimiz zaman büyür. Mazlumun kimliğine göre tavır değiştiren bir vicdan, adâlet değil taraftarlık üretir. Oysa insanlık, tarafgirliğin değil hakkaniyetin çocuğudur.

İNSANLIK NEREDE BİTER?

İnsan olmak kolaydır. Bir anne ve babadan dünyaya gelen herkes insandır. Nüfus kayıtları bunu söyler, aynalar bunu gösterir, biyoloji bunu doğrular. Fakat insan olmak ve kalmak kolay değildir. Çünkü insanlık, bedenle değil vicdanla, görünüşle değil duruşla, doğumla değil davranışla ölçülür. İnsanlık işte burada başlar ve yine burada biter.

Tarih boyunca bireyler, açlıktan öldü fakat insanlık, açlıktan ölmedi. İnsanlık, tokların açları görmemezlikten geldiği günlerde yara aldı. Bireyler savaşlarda öldü fakat insanlık savaş meydanlarında değil savaşları seyredenlerin sessizliğinde kan kaybetti. Yetimler hep vardı fakat insanlık, yetimlerin gözyaşını normal görmeye başladığında eksildi. Çünkü insanlığı öldüren, ölüm değil duyarsızlıktır.

Servetini paylaşmak yerine yığan, makamını hizmet yerine üstünlük aracı hâline getiren kişi, insanlığın çizgisinden uzaklaşmaktadır. Çünkü insanı büyüten sahip oldukları değil sahip olduklarıyla ne yaptığıdır.

Bugün insanlık büyük bir imtihandan geçmektedir. Teknoloji çağındayız, bir düğmeyle dünyanın öbür ucuna ulaşabiliyoruz fakat yanı başımızdakinin yüreğine ulaşmakta zorlanılabiliyor. Bilgimiz artıyor fakat hikmet aynı oranda artmıyor. İletişim araçlarımız çoğalıyor fakat birbirini anlamak kolaylaşmıyor. Binalar yükseliyor fakat vicdân aynı

yükseklikte büyümüyor. İşte modern çağın en büyük çelişkisi budur: Araçlar büyürken, insan küçülebilmektedir.

Bir zamanlar, köleler, efendisi için çalışırdı. Bugün ise birçok kişi kendi bağımlılıklarını finanse etmektedir. Bir zamanlar, zincirler, demirdendi. Bugün ise ekranlardan, reklamlardan, tutkularından ve korkulardan yapılabiliyor. Bağımlılık üreten sistemler, bireylerin zaafalarını kazanca dönüştürüyor. İnsanlığın sınırı tam da burada, bireyi insan olduğundan değerli görmekle onu tüketici olarak görmek arasındaki farkta, beliriyor.

Bir genci geleceğin emâneti görmekle pazarın müşterisi görmek arasındaki farkta da durum böyledir. Bir işçiyi emek sahibi görmekle, mâliyet kalemi görmek arasındaki fark da modern çağın açmazlarından biridir. İnsanlık yaşıyor mu, yoksa tükeniyor mu sorusunun cevabı burada saklıdır.

Kur'ân'ın diliyle söyleyecek olursak, insanlık zulmün başladığı yerde değil adâletin terk edildiği yerde kaybolur. Çünkü zulüm, sonuçtur. Önce merhamet eksilir, sonra vicdân susar, ardından adâlet zayıflar ve nihâyet zulüm ortaya çıkar. Bu yüzden insanlığı korumak istiyorsak önce vicdânı korumalıyız. Vicdânı korumak istiyorsak umudu korumalıyız. Umudu korumak istiyorsak insanı korumalıyız.

Bugün dünyanın neresinde bir çocuk aç yatıyorsa insanlık sınavdadır. Neresinde bir yetim sahipsiz bırakılıyorsa insanlık sınavdadır. Neresinde bir mazlumun sesi duyulmuyorsa insanlık hüsrandadır. Ve sınav yalnızca zâlimlerin değil susanların, görüp de geçip gidenlerin, "bana ne" diyenlerin de sınavıdır. Çünkü insanlık, bazen kötülük yapanlarla değil iyilerin sessizliğiyle kaybeder.

Yetimler ve İnsanlığın Turnusol Kâğıdı

Bir toplumun insanlık seviyesi, en güçlülerinin değil en zayıflarının durumuna bakılarak anlaşılır. Yetimler, mahrum bırakılmışlar bunun en açık göstergesidir. Yetim, yalnız babasını kaybetmiş çocuk değildir. Sahipsiz, mahrum bırakılmış her birey, bir yönüyle yetimdir. Yoksullar, mülteciler, savaş mağdurları, yaşlılar, kimsesiz bırakılan tüm bireyler, yetimdir.

Kur'ân'ın yetim konusundaki hassasiyeti tesadüf değildir. Çünkü yetime karşı tavır, insanlığın aynasıdır. Bir toplum, yetimlerini koruyorsa insanlığını koruyor demektir. Yetimlerini unutuyorsa geleceğini de unutuyor demektir.

Sessizliğin Sorumluluğu

İnsanlık çoğu zaman zâlimlerin gücüyle değil iyilerin sessizliğiyle kaybetmiştir. Haksızlık karşısında susmak, zamanla haksızlığı sıradanlaştırır. Kötülüğün en büyük destekçisi bazen onu yapanlar değil ona alışanlardır. Bu yüzden, Kur'ân, müminleri "*kötülüğe engel olan, iyiliği emreden*" (nehyi ani'l münker, emr-i bil ma'ruf) bir topluluk olarak tanımlar. Çünkü insanlık, yalnız iyi olmakla korunmaz. İyiliğin örgütlenmesiyle, adâletin savunulmasıyla hakkın şahitliğinin yapılmasıyla korunur.

MODERN DÜNYADA İNSANLIK SINIRI

Modern dünyada insanlık sınırı, dijitalleşme ve bireyselleşmenin baskısıyla sürekli esneyen, teknolojik gelişmeler ve ekolojik krizlerle giderek tartışmalı hale gelen hassas bir çizgidir. İnsanın doğa, ahlâk ve kendi özüyle kurduğu ilişki, tüketim kültürü, yapay zekâ ve küresel adâletsizlikler karşısında ciddi sınavlardan geçmektedir.

Modern Dünyanın Yeni Köleleri

Geçmişte, bireyler zincirlerle köleleştiriliyordu. Günümüzde ise bağımlılıklarla, tüketim kültürüyle ve manipülasyonlarla köleleştiriliyor. Bireylerin zaaflarından kazanç elde eden sistemler, insanlığın sınırlarını zorlayan yeni sömürü biçimleri üretmektedir.

Birinin bağımlılığından para kazanmak, onun zayıflığını ticarete dönüştürmek, insanı müşteri veya veri yığını olarak görmek, modern çağın insanlık sınırını aşan uygulamaları arasında yer almaktadır.

Bugün birçok kişi kendi bağımlılıklarını finanse ederek modern köleliğin yükünü taşımaktadır. Sigara, alkol, uyuşturucu, kumar, ekran bağımlılığı, tüketim tutkusu ve denetimsiz dijital alışkanlıklar, kişinin ihtiyâr ve irâdesini aşındıran yeni zincirler hâline gelmiştir. Daha da kötüsü, bu bağımlılıklar devasa ekonomik sektörlere dönüşmüş, insanın zaafından kazanç elde etmek bir ticaret modeli hâline gelmiştir. Oysa insanın zayıflığını sömürmek ekonomik faaliyet değil insanlık sorunudur. Bağımlılık üretmek, insanı tüketilebilir bir nesneye dönüştürmektir. İnsanlığı korumak ise insanı yeniden özne hâline getirmektir.

Teknoloji ilerledikçe insanlığın da ilerlemesi gerekir. Aksi hâlde gelişen araçlar, küçülen vicdanların hizmetine girer. Modern çağda insan kalabilmenin ve bu sınırları koruyabilmenin öne çıkan bir çok boyutu, maalesef tüketilmektedir. İnsanlığın aşırı tüketimi, gezegenin su ve vahşi yaşam gibi temel sistemlerini tehlikeye atarak, *ekolojik felâketlere* yol açmaktadır. Sosyal medya ve algoritmalar bireyleri birbirine bağlarken,

aynı zamanda derin bir yalnızlığa sürüklemektedir. Popüler kültürün yönlendirdiği aşırı bireysellik, empati ve yardımlaşma gibi değerleri zayıflatarak ahlâkî yozlaşmaya sebebiyet vermektedir. Yapay zekâ ve biyoteknoloji, insanın bedensel ve zihinsel sınırlarını zorlayarak doğasını tehdit etmektedir. Modern dünyanın sunduğu imkânlar, ahlâkî bir zihinle harmanlanamadığında, küresel eşitsizlikleri artırmakta, hak arayışlarını sonuçsuz bırakmaktadır.⁴ Kopenhag Üniversitesi'nden Profesör Katherine Richardson, "10.000 yıldır burada olan koşullarda insanlığın yaşamını sürdüreceğini kesin olarak biliyoruz. Büyük, dramatik değişiklikler altında ise bundan emin değiliz. İnsanın dünya sistemine olan etkileri ise şu anda, biz konuşurken bile artıyor. Dünya'yı yüksek tansiyona sahip bir hasta olarak düşünmek mümkün. Bu, kesin olarak kalp krizi geçireceği anlamına gelmez, ancak riski büyük ölçüde artırır."⁵

Medeniyetin Vicdânla İmtihanı

İnsanlık tarihi, bir bakıma kişinin kendi sınırlarını aşma ve kendi sınırlarına yenilme tarihidir. İnsan, dağları delmiş, denizleri aşmış, göklere ulaşmış fakat çoğu zaman kendi nefsinin aşamamıştır. Teknoloji ilerlemiş, şehirler büyümüş, üretim artmış ama aynı ölçüde adâlet büyümemiştir. Bugün insanlık, tarihin en büyük maddî imkânlarına sahip olduğu hâlde, en derin ahlâkî krizlerinden birini yaşamaktadır. Çünkü medeniyet ile insanlık, aynı şey değildir.

Medeniyet, araç üretir; insanlık, amaç üretir. Medeniyet, güç verir; insanlık, yön verir. Medeniyet, binalar inşâ eder. İnsanlık, vicdân inşâ eder. Vicdânını kaybeden bir medeniyet, ne kadar gelişmiş görünürse görünsün, içinde kendi çöküşü başlamış demektir.

İNSANLIK SINIRININ ÖTESİ

İnsanlık sınırının ötesinde, zulüm vardır. Zulüm, yalnızca silahla yapılmaz. İhmal de zulümdür, duyarsızlık da zulümdür, susulması gereken yerde konuşmak kadar konuşulması gereken yerde susmak da zulümdür.

Bir toplum, kötülükleri normalleştirmeye başladığında, insanlık sınırından uzaklaşır. Yetimin gözyaşı sıradanlaştığında, yoksulun açlığı haber değeri taşımadığında,

---

⁴ *Dünya İnsanlık için Güvenli Yaşam Alanının Dışında!* iklimhaber.org/dunya-insanlik-icin-guvenli-yasam-alaninin-disinda

⁵ *Dünya İnsanlık için Güvenli Yaşam Alanının Dışında!*

haksızlık günlük hayatın olağan parçası hâline geldiğinde alarm zilleri çalmaya başlamıştır.

KUR'ÂN'IN ÇİZDİĞİ SINIR

Sorumlu Eşref-i Mahlûkat/Halîfe

Kur'ân, bize insanı anlatırken, önce onun şerefini değil sorumluluğunu hatırlatır. Yeryüzü, insana emânet edilmiştir. İslâm inancına göre "yeryüzünün halîfesi", Yüce Allah'ın irâdesini, adâletini ve merhametini yeryüzünde temsil etmekle görevlendirdiği insandır. İslâm, insanın akıl, ihtiyâr, irâde ve sorumluluk sahibi olma özellikleri sayesinde kâinattaki diğer var olanlara karşı üstün ve sorumlu bir konuma sahip olduğunu ifade eder.

Halîfe kelimesi, birinin yerine geçmek, onu temsil etmek veya onun adına tasarrufta bulunmak anlamına gelir. İlk Halîfe Hz. Âdem, yaratılan ilk insan ve ilk peygamber olması hasebiyle "yeryüzünün ilk halîfesi" olarak kabul edilir. Bu unvan, sadece Hz. Âdem'e özgü değildir. İnsanın yeryüzünde bir halîfe kılınacağı ifade edilir. Buna göre tüm insanlık, Allah'ın emânetini taşıyan, dünyayı imar eden ve O'nun rızâsına uygun bir nizam kurmakla yükümlü var olanlar olarak görülür.

“Hani Rabbin meleklerle: ‘Muhakkak ben yer yüzünde (benim emirlerimi tebliğ ve infaza memur) bir halîfe (bir insan, âdem) yaratacağım’ demişti. (Melekler) de: ‘Biz seni hamdinle tesbîh ve seni takdis (ayıplardan, eş koştuktan, eksikliklerden tenzîh) edip dururken (yerde) orada bozgunculuk edecek, kanlar dökcek kimse mi yaratacaksın?’ demişti. Allah (da): ‘Sizin bilemeyeceğinizi her halde ben bilirim’ demişti. (Bakara Sûresi 30.)

Yaratılış gayesine uygun yaşayan ve ilâhî adâleti gözetenler, gerçek halîfeler olarak kabul edilir. Yeryüzünde fesat çıkararak veya bozgunculuk yapanlar ise bu hilâfet makamına ve emânete ihânet etmiş sayılır.

Emânet

Kur'ân'da insan, hem üstün bir değere sahip olan yaratılmışların en şerefli (eşref-i mahlûkat) hem de bu değer için bir gereği olarak ağır sorumluluklar yüklenen bir birey olarak konumlandırılır. Şeref ve sorumluluk, birbirinin zıddı değil bilakis insanın varoluşsal anlamının tamamlayıcısıdır. “Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları

karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.” İsrâ Sûresi 70.

Şâhitlik

Kur'ân-ı Kerîm'e göre insan, yeryüzünün imarı ve yönetimi için özel olarak yaratılmış bir var olandır. İnsan, bu dünyadaki yaşamı boyunca doğayla etkileşime girer ve attığı her adımı kaydedilir. Bu kayıt, hem insanlık âleminin hafızasına hem de yaratıcının özel defterine, Allah'ın sonsuz ilmini, takdirini ve evrende olmuş ya da olacak her şeyi eksiksiz ve değişmez bir şekilde kaydettiği manevi bir varlık veya bilgi hazinesi olarak kabul ve ifade edilen korunmuş levhaya (Lehv-i Mahfuz) kaydedilir.

Kur'ân, kişinin yaptıklarını unutabileceğini ancak üzerinde yaşadığı yeryüzünün yaşananlara şâhitlik edeceğini bildirir. (Zilzâl 1-5. âyet) Âhîret inancının merkezinde yer alan bu şâhitlikte, kıyamet gününde yer kürenin şiddetle sarsılacağı ve Rabbinin emriyle yeryüzünün kendi üzerinde işlenen tüm iyi ve kötü amelleri dillendirerek anlatacağı beyân edilir. İlâhî hafıza, kişilerin unutkanlığına veya gizli saklı yaptığı eylemlere karşılık, doğa ve yeryüzünü âdeta her şeyi kaydeden şâhitlere dönüştürür. Yeryüzünün şâhitliği ile beraber insanın kendi vücudu, derisi, elleri ve ayakları da kişinin yaptığı işleri anlatmak üzere lehine veya aleyhine tanıklık eder. Tüm bu şâhitliklerin amacı; insanın kıyamet gününde kaçamayacağı mutlak, şüpheyeye yer bırakmayan şeffaf bir hesaplaşma ortamının sağlanmasıdır. Bu kavram, bireye sadece bir eyleyen olma sorumluluğu değil attığı her adımı çevreyle uyum içinde atması gerektiğini hatırlatan büyük bir çevre ahlâkı ve şuur da yükler.

Kur'ân'ın insana yüklediği “şahitlik” görevi, sadece görmek değildir. Hakikatin yanında durmak, adâletin tanığı olmaktır. Mazlumun sesine ses katmak, haksızlık karşısında tarafsızlık görüntüsü altında zâlîme alan açmamaktır. Bu nedenle, Kur'ân'ın inşa etmek istediği insan tipi, yalnız iyi insan değildir. Aynı zamanda, dünyada ve çevresinde olup bitenle ilgili ve sorumlu kişidir. Bir başka deyişle, “*çağını yaşayan, çağının şâhidi*” olan insandır. Nitekim, Allah'ın elçileri, çağını yaşayan onurlu, sorumlu, çağın ifsâd kurumlarını ve olaylarını ıslâh edici olarak gönderilmiştir. İnsana düşen de bu öncülerin ve öncüllerin izini sürerek çağının gelişmelerinden haberdar olmak, onlara şâhitlik ederek çağını yaşamaktır.

İslâh

İslâm'da ıslah, bozulan, yozlaşan veya zarar gören bir durumu, kişiyi ya da toplumu aslına uygun şekilde düzeltme, iyileştirme ve faydalı bir hale getirme sürecini ifade eder. "İyi ve yararlı olma" anlamına gelen *salâh* kökünden türemiştir. İslah kavramı, kötülüğü, fesâdı (bozgunculuğu) ve ahlâkî çöküşü ortadan kaldırmak için Kur'ân ve Sünnet temelli bir dönüşümü hedefler.

İslâm düşüncesinde ıslâh hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok geniş bir uygulama alanına sahiptir. Bireyin nefsiyle mücadele ederek ahlâkını güzelleştirmesi, ibâdetlerini düzenlemesi ve günahlardan tövbe ederek manevi derecesini artırması, *bireysel ıslâhtır*. Toplumdaki adâletsizliklerin, ekonomik eşitsizliklerin ve ahlâkî yozlaşmanın Kur'ân ve Sünnet ahlâkına göre dönüştürülmesi, insanın toplumsal sorumluluğu gereği *toplumsal ıslâhtır*. Yöneticilerin halka karşı adâetli olması ve devlet kurumlarının kamu yararına en uygun şekilde işletilmesi, *idari ve siyasi ıslâhtır*. Eşler arasındaki anlaşmazlıkların tatlıya bağlanması (arabuluculuk) ve aile bağlarının korunması da *ailevî ıslâh* olarak ifade edilir.

Kur'ân'da ıslah kavramı, peygamberlerin temel misyonlarından biri olarak öne çıkar. Hz. Şuayb'ın dilinden aktarıldığı üzere, "*Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslâh etmek istiyorum.*" (Hûd, 11/88) ifadesi, peygamberlerin yeryüzündeki temel gayelerinden biridir. "*Onlara, 'yeryüzünde fesat çıkarmayın' dediğinde, 'Biz ancak ıslâh edicileriz' derler. İyi bilin ki onlar bozguncuların ta kendileridir...*" (Bakara, 2/11-12) âyeti, fesat çıkarıcıların kendilerini haklı gösterme çabalarını, bozgunculuğa karşı duruş ve çabayı ifade eder. Hucurât Sûresi 10. âyette, "*Müminler, ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin (ıslâh edin)...*" emriyle Müslümanların arasını bulmak, barış ve uzlaşa farz kılınmıştır.

İslâh, Tecdîd ve İhyâ

İslâh kelimesi, modern İslâm düşüncesinde **tecdîd** (yenilenme, tazelenme) ve **ihyâ** (canlandırma, diriltme) kavramlarıyla da iç içedir. Bu bağlamda ıslâh, zamanla dine sonradan eklenmiş hurâfe ve bid'atlerden arınmayı, zamanın getirdiği sorunlara İslâmî ilkeler çerçevesinde çözümler bulmayı amaçlar.

İslâm'da tecdîd, dînin temel ilkelerini bozmadan ve değiştirmeden, zamanın değişen şartlarına, ihtiyaçlarına ve yeni nesillerin anlayışına uygun olarak yeniden yorumlanıp canlandırılma faaliyetidir. Kelime anlamı olarak "yenilemek, yeni bir yol açmak ve

aslına uygun biçimde ihyâ etmek" demektir. Bu faaliyeti gerçekleştiren, dînî ilimlerde derinleşmiş öncü âlimlere ve düşünörlere ise müceddîd adı verilir.

Tecdîd Kavramının Temel Özellikleri

Tecdîd, Kur'ân ve Sünnetin değışmez hükümlerine sâdık kalmayı (dînin özünü korumayı) esas alır. Güncel sorunlara, geçmiş içtihatları kavrayarak aklî ve naklî yöntemlerle yeni çözümler üretir. Buna içtihat kapısını kullanma da denir.

Tecdîd, sonradan dine giren hurâfeleri ve yanlış uygulamaları temizlemeyi, bid'atlerle mücadeleyi hedefler. Modern dönemin getirdiğı yeni durumlar karşısında zamanın ihtiyacını karşılayarak dînî ilkelerin evrensel mesajını, anlaşılır kılar.

Tecdîd, dinde bir reform (dînin ahkâmını değıştirme veya bozma) değildir. Aksine, dinin nasslarının (Kur'ân ve Sünnet'in) her asırda yaşanan hayata nasıl tatbik edilebileceğini gösteren yönetsel bir yenilenme faaliyetidir.

Dolayısıyla Müslöman zihninin, dînî meselelerde İslâm tarihi boyunca üretilmiş, Kur'ân ve Sünnet'e uygun düşünce ve uygulamalardan istifâde ederek insanlığa hizmet etmesi; insanlık sınırlarının korunması ve sürdürülebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Elbette ki ıslâh, ihyâ, tecdîd gibi uygulamaların diğere temel kavramlar olan adâlet, merhamet ve takvâ ile uyumu da esastır.

Adâlet, Merhamet ve Takvâ

İnsan, yeryüzünde imtihan edilmektedir. Bu imtihanın merkezinde güç, servet ve bilgi değil adâlet, merhamet ve takvâ bulunmaktadır. Adâlet, hak ve hukuku gözetmek, her şeyi layık olduğu yere koymak ve zulme karşı durmaktır. Gücün ve bilginin kime hizmet edeceğini belirleyen temel ölçüt, adâlettir. Yaratılanlara karşı şefkatle yaklaşmak, affedici olmak ve empati kurmak, merhamettir. Adâlet, merhamet, takvâ üçlüsü, güçlü olanın zayıfı korumasını, bilginin ise insanlığın faydasına kullanılmasını sağlar. Allah'ın sınırlarını gözetmek, sorumluluk bilinciyle yaşamak ve her türlü kötölükten sakınmak, takvâlı olmanın gereğidir. Takvâ, dünyevi servet ve makamların kişiyi kibre düşürmesini engelleyen, en büyük manevi kalkandır.

Bir yetimin hakkını yemek, bir mazlumun feryâdına kulak tıkamak, ölçü ve tartıda hile yapmak ya da bireylerin emeğini sömürmek, Kur'ân'ın çizdiği insanlık sınırının ihlâlidir. Bu nedenle, insanlığın sınırının sonu, insanın Rabbine karşı sorumluluğunu ve kullara karşı adâlet borcunu unuttuğı yerde başlar.

Kariyer

Kariyer, Latince "araba/koşu yolu" anlamına gelen *carrus* veya *cararia* kelimelerinden türeyen, bireyin yaşamı boyunca üstlendiği rollerin, meslekî deneyimlerin ve öğrenme süreçlerinin toplamını ifade eder. Epistemolojik olarak fiziksel bir yol ve hareket metaforuyla başlayan bu kavram, günümüzde bilgi birikimini ve kimlik gelişimini merkeze alan devingen bir sürece dönüşmüştür.

Başlangıçta (antik çağda) araçların ve bireylerin üzerinde hareket ettiği somut yolları ifade etmek için kullanılırken, 19. yüzyılda soyutlaşarak bireyin hayat boyu izlediği yaşam yolculuğunu veya güzergâhını tanımlamaya başlamıştır. Sanayi devrimi ve kurumsallaşmayla birlikte, bireyin hiyerarşik bir düzende dikey olarak yükselmesi ve profesyonel başarısı ile özdeşleşmiştir. Günümüzde (Modern dönem) ise kalıplara bağlı kalmayan, yatay ilerlemeleri, beceri kazanımını, ağ oluşturmayı ve kişinin kendi değerleriyle şekillendirdiği ömür boyu süren bir mesleki benlik inşâsını kapsamaktadır.

Kariyer, kısaca etiket sahibi olmaktır. İsmnin başına toplumsal popülizme uygun bir unvan eklemektir. Kariyerizm de "etiketleyip satma" işlemidir. Kariyerizm, profesyonel yaşamda kariyer yapmayı ve yükselmeyi hayattaki en büyük amaç olarak gören düşünce sistemidir. İnsan ilişkilerini ve ahlâkî değerleri arka plana iterek, unvan, para ve mevki biriktirmeyi hedefler. Bu yaklaşım hem iş hayatında hem de siyasette bireysel çıkarları her şeyin üstünde tutan bir davranış biçimi olarak tanımlanır.

Temel özellikleri, unvan odaklılık, araçsal ilişkiler ve sonuç odaklılıktır. Hedefe ulaşmak için her türlü yöntemi mubah sayar.

İş hayatındaki yansımaları ise bireysel gelişimi ve yöneticilere yaranmayı, iş performansının önüne koyar. Aşırı rekabeti körükleyerek iş yeri huzurunu bozar. Çalışanların işe adanmışlık ve bağlılık seviyesini olumsuz etkileyebilir. Aşırı bürokrasiye ve ilkesizliğe yol açar.

Mandıra Filozofu filminden alıntılırsak, "Kendi iş gücünü zehirleme yollarından biridir". İş namına yapılan veya yapılacaklar, zevk alındığı için değil daha yüksek bir statü ve daha fazla para içindir. Yaşam niteliğini yükseltmek için yapılan her etkinliği (seminer–sohbet–konferans takipleri–hukuk okulu diploması vb.) farklılık olarak algılayıp özgeçmişine yazanlar bulunmaktadır. Bireydeki bu değişim, eğlenceli fakat çoğu zaman hayal kırıklıkları üreten tehlikeli bir durumdur.

Kariyer ve Takvâ Uyumu

Modern dönemde, İslâm dünyasında da kabul gören kariyer, Müslüman zihinde tamamen olumsuz bir kavram ve süreç değildir. Kariyerin Müslüman zihindeki karşılığı takvâlî yaşamdır. Müslüman zihinde, kariyer ve takvâ birbirine zıt değil birbirini besleyen kavramdır. Takvâ, *korunmak, sakınmak, saygı duymak* anlamında kullanılır. Allah'ın rızâsını gözeterek haramlardan kaçınmayı ve sorumluluk bilincini ifade eder. Takvâ, kalbi kötülüklerden temizleyen en güzel azık olarak kabul edilir.

Kariyer ise dürüstlük, adâlet ve topluma fayda sağlama ilkeleriyle icrâ edildiğinde takvâ ile uyuma dönüşür. İslâmî anlayışta dünyevî hedefler ile uhrevî değerler arasında güçlü bir denge bulunur.

Kariyer - takvâ uyumu, helâl kazanç ile iş hayatının merkezine dürüstlüğü koymak, haramlardan sakınarak rüşvet ve haksızlıktan uzak durmakla mümkün olabilir. Kul hakkınariyet ederek, adâletli bir yönetici veya çalışan olmak, sosyal sorumluluk üstlenerek, üretilen değerle topluma fayda sağlamak da kariyer takvâ uyumunda aranabilecek tutum ve davranış olarak öne çıkar. Tüm bu uyumlu hallerde değer odaklılık, zaman yönetimi, iş ve ibâdet vakitlerinin doğru planlanması, niyetin temizliği, hırsın denetimi, dünyevi kazanımları nihai amaç yapmamak gibi dengeli davranışlar, meslek hayatında manevi değerlerin korunmasında yardımcı olur, kariyer - takvâ uyumu böylece korunabilir.

İNSANLIĞIN SON KALESİ: UMUT

Tüm bunlara rağmen insanlık henüz tükenmedi. Çünkü hâlâ bir yetimin başını okşayan eller var. Hâlâ hakkı söylemek için bedel ödemeyi göze alanlar var. Hâlâ dünyanın herhangi bir yerindeki mazlumun acısını kendi acısı bilen yürekler var. Ve hepsinden önemlisi, hâlâ umut var.

Umut, kişinin kendi kendine ürettiği bir düşünce değildir. Umut, Allah'ın kullarına verdiği en büyük nimetlerden biridir.⁶ Bu yüzden, Kur'ân, en ağır imtihanların içinde bile kişiyi ümitsizliğe değil tevekküle çağırır. "Ümitsizlik", şeytanın davetidir. Umut ise Rahman'ın ikramıdır.⁷ İnsanlığın tarihi biraz da umut tarihidir. Nuh'un gemisini inşâ ettiren, umuttu. İbrahim'i ateş karşısında dimdik tutan, umuttu. Musa'yı denizin önünde yürümeye sevk

⁶ *Umut kavramı için bkz: Umut Allah'ın Nimetlerindedir*, Muharrem BALCI, muharrembalci.com/yayinlar/makaleler/2900.pdf

⁷ *Rahman ve Rahim sıfatları için bkz: Umut Allah'ın Nimetlerindedir*. Muharrem BALCI, a.g.e.

eden, umuttu. Peygamberimizi Mekke'nin karanlığından Medine'nin aydınlığına taşıyan da umuttu. Çünkü umut, görünen şartlardan değil Allah'ın vaadinden beslenir. Bugün de insanlığın kurtuluşu, teknolojiye değil önce vicdanda, sonra merhamette, sonra da umutta aranmalıdır. Çocuklarımızdan umutlu olmalıyız. Gençlerimizden umutlu olmalıyız. İnsanlığın geleceğinden umutlu olmalıyız. Çünkü her nesil, kendi karanlığını yaşar fakat her nesle kendi ışığı da gönderilir. Kimi zaman bir kitap olur o ışık, kimi zaman bir fikir. Kimi zaman bir hareket, kimi zaman da hakkı söylemekten vazgeçmeyen bir genç olur. Bu yüzden gençlere bakarken yalnız bugünü görmemeliyiz. Onlarda yarını da görmeliyiz. Onlar, henüz tamamlanmamış bir cümlelerin son kelimeleri gibidir. Bugün eksik olabilirler. Bugün arayış içinde olabilirler. Ama insanlığın yarınını kuracak olanlar da onlardır. Onun için her yeni nesle bakarken içimizden şu söz yükselmelidir:

"Bu gelen bir... ve birr"⁸ Bu gelen, umudun yeni yüzüdür.

Vicdanın Sınırı, Umudun Başlangıcı

İnsanlık, vicdanın yeryüzündeki yürüyüşüdür; o yürüyüşün azığı ise umuttur. İnsan olmakla insan kalmak aynı şey değildir. İnsan olmak, yaratılışın bir sonucudur. İnsan kalmak ise ihtiyâr ve irâdenin, ahlâkın ve sorumluluğun sonucudur. Doğum bizi beşer yapar fakat adâlet, merhamet ve sorumluluk bizi insan yapar ve insanlıkta tutar.

Bugün dünyanın birçok yerinde insanlık adına konuşuluyor. İnsan haklarından, özgürlükten, demokrasiden, hukuktan söz ediliyor. Fakat aynı dünyanın başka köşelerinde çocuklar açlıktan ölüyor, şehirler bombalanıyor, mazlumlar yurdundan sürülüyor ve milyonlarca kişi temel insanî ihtiyaçlarından mahrum bırakılıyor. Tüm bunlar bize aynı soruyu yeniden sorduruyor: İnsanlık nerede başlar ve nerede biter?

SONUÇ

İnsanlık sınırı hukukun başladığı yerde değil vicdânın bittiği yerde ortaya çıkar. Çünkü kanunlar, suçları engelleyebilir fakat insanlığı ancak vicdân koruyabilir.

Bugün insanlık kendine şu soruyu sormalı: İnsan olmanın değil insan kalmanın neresindeyiz?

---

⁸ *Birr Medeniyeti, Kur'ân'ın Toplum Tasavvuru ve Yeni Bir Dirilişin İmkânı*, Muharrem BALCI, muharrembalci.com/genclik/603.pdf

İnsanlık sınırı başkalarının nerede durduğuyula değil bireyin kendinin nerede durduğuyula ilgilidir. Ve insanlığın geleceği, bu sınırı koruyabilenlerin omuzlarında yükselecektir.

Öyleyse sorulması gereken soru şudur: İnsanlık nerede biter?

İnsanlık, bireyin bireye yabancılaştığı yerde biter. Vicdânın menfaate yenildiği yerde biter. Merhametin hesap kitap karşısında geri çekildiği, mazlumun kimliğine bakılarak adâlet arandığı yerde biter. Ve insanlık, birinin acısının bizi ilgilendirmediği yerde biter. Fakat bir yetimin başını okşayan elde, bir mazlumun yanında duran yürekte, bir hakkı savunmak için bedel ödeyen duruşta, bir gence umut olan sözde yeniden başlar. Çünkü insanlık kaybolan bir miras değil her neslin yeniden üretmek zorunda olduğu bir değerdir. Umudun olduğu yerde yeis, karamsarlık olmaz.

Bugün her Müslüman zihin, kendine söz vererek bireysel ve toplumsal bir gelecek inşâsı kuralmalıdır. İnsanî zaafı nedeniyle umudu zayıfladığında veya yalnız kaldığını düşündüğünde, Fatiha Sûresinde tekil olarak fakat çoğul sigasıyla söylendiği gibi yeniden umut ve sorumluluk üstlenerek, “Baktık olmuyor, çekeriz besmeleyi yeniden başlarız, gayretten kim usanası? Yine, yeniden Bismillah”⁹ demesi insanlık onurunu koruması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Muharrem BALCI Hak, Adâlet, Özgürlük, Meşrûiyet, Kavramsal Analiz, muharrembalci.com/yayinlar/tebligler/3.pdf

Muharrem BALCI, *Umut* kavramı için bkz: *Umut Allah'ın Nimetlerindedir*, muharrembalci.com/yayinlar/makaleler/2900.pdf

Muharrem BALCI, *Birr Medeniyeti, Kur'an'ın Toplum Tasavvuru ve Yeni Bir Dirilişin İmkânı*, muharrembalci.com/genclik/603.pdf

Muharrem BALCI, *Merhaba Dostlar'a Nazire, Dostlar Merhaba*, muharrembalci.com/siirler/mbalci/186.pdf

Dünya İnsanlık için Güvenli Yaşam Alanının Dışında! iklimhaber.org/dunya-insanlik-icin-guvenli-yasam-alaninin-disinda

---

⁹ *Merhaba Dostlar'a Nazire, Dostlar Merhaba*, Muharrem BALCI, muharrembalci.com/siirler/mbalci/186.pdf

ŞÂHİTLİK

Kur'ân'ın insana yüklediği görevlerden biri "şâhitlik"tir.

Şâhit olmak sadece görmek değildir.

Hakikatin yanında durmak,

Adâletin tanığı olmaktır.

Mazlumun sesine ses katmak,

Haksızlık karşısında tarafsızlık görüntüsü altında zalime alan açmamaktır.

Bu nedenle Kur'ân'ın inşâ etmek istediği insan tipi, yalnız iyi insan değildir.

Aynı zamanda sorumlu insandır.

Yalnız dürüst insan değildir.

Aynı zamanda cesur insandır.

Yalnız ibadet eden insan değildir.

Aynı zamanda yeryüzünü ıslah etmeye çalışan insandır.

İnsanlık da burada başlar.

İyiliğin bireysel erdem olmaktan çıkıp toplumsal sorumluluğa dönüşmesinde...

Düşünürlerin büyük çoğunluğu medeniyetlerin ekonomik krizlerden önce ahlâkî krizlerle çöktüğünü söyler.

İbn Haldun, toplumların çöküşünü adâlet duygusunun zayıflamasına bağlar.

Nurettin Topçu, insanı insan yapan şeyin isyan değil sorumluluk ahlâkî olduğunu vurgular.

Aliya İzzetbegoviç ise insanı yalnız biyolojik bir varlık olarak gören anlayışın sonunda insanlığı kaybedeceğini söyler.

Aslında hepsi aynı noktaya işaret etmektedir:

İnsanlık, insanın maddî ihtiyaçlarının karşılanmasıyla değil manevî sorumluluklarının yaşatılmasıyla korunur.

Bugün dünyanın karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlike silahlar değildir.

İnsanlığın sıradanlaşmasıdır.

Bir çocuğun ölüm haberinin birkaç saniyelik görüntüye dönüşmesi...

Bir savaşın istatistik olarak okunması...

Bir insanın açlığının ekonomik veri olarak görülmesi...

İşte insanlığın aşınması budur.

Merhametin rakamlara yenilmesidir.

Vicdanın alışkanlıklara teslim olmasıdır.

İnsanlığın sonu bir anda gelmez.

Önce kalpler katılaştır.

Sonra kötülük normalleşir.

Ardından zulüm meşrulaştır.

En sonunda insanlar, insanlığın kaybolduğunu fark etmeyecek kadar alışır.

Asr Sûresi'nin kısa ama sarsıcı mesajı burada yeniden karşımıza çıkar.

İnsan ziyandadır.

Ancak iman edenler, salih amel işleyenler, hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna.

Dikkat edilirse kurtuluş bireysel değil toplumsaldır.

Sadece iyi olmak yetmez.

İyiliği tavsiye etmek gerekir.

Sadece sabretmek yetmez.

Sabra çağırarak gerekir.

Sadece inanmak yetmez.

İnancın gereğini hayata taşımak gerekir.

İnsanlığın korunması da ancak böyle mümkündür.

Bugün bize düşen görev, insanlığı yeniden tarif etmek değil yeniden hatırlatmaktır.

Çünkü insanlık kaybolmuş bir bilgi değil ihmal edilmiş bir hakikattir.

Bir yetimin yüzünde...

Bir annenin duasında...

Bir gencin adâlet arayışında...

Bir mazlumun direnişinde...

Bir iyilik hareketinin sessiz emeğinde...

İnsanlık hâlâ yaşamaktadır.

Ve insanlık yaşadığı sürece umut da yaşayacaktır.

Çünkü umut, yalnız geleceğe dair beklenti değildir.

Allah'ın insan ve tarih üzerindeki rahmetine duyulan güvendir.

Bu güven kaybolmadığı sürece insanlık da kaybolmayacaktır.

İnsanlık, miras bırakılan bir servet değil her neslin yeniden hak etmek zorunda olduğu bir emanettir.

Çünkü insan olmak yaratılışın bir lütfuysa, insan kalmak bir irâde ve mücadele işidir.

İnsan kalmak bazen bedel ister, merhamet, fedakârlık, doğruluk, yalnızlık ister.

Umut ise sabır ister.

Ve tüm bunların sonunda insanlık, kendiliğinden korunmuş olmaz,
Emek verilerek korunur.